

GYVIEJI ARCHYVAI

„Sidabrinei bitei“ – 20 metų

Pirmasis „Sidabrinės Bitės“ laureatas Henrikas Gudavičius

1996 m. Varėnos kultūros ir meno taryba įsteigė Varėnos rajono kultūrai nusipelnusių žmonių apdovanojimą „Sidabrinės bitės“ ženklu. 1998 m. Varėnos rajono savivaldybė „Sidabrinės bitės“ apdovanojimą papildė kultūros premija. „Premijų tikslas – įvertinti kultūros darbuotojus ir visuomeninius kultūros puoselėtojus, savo veikla padedančius plėtoti Varėnos krašto kultūrinę meninę veiklą, etninės kultūros puoselėjimą, senųjų tradicijų išsaugojimą“, – teigiama Varėnos rajono savivaldybės „Sidabrinės bitės“ premijų skyrimo nuostatuose.

Pirmasis „Sidabrinės bitės“ ženklas už nuopelnus Varėnos krašto kultūrai buvo įteiktas Dzūkijos nacionalinio parko ekologui Henriku Gudavičiui.

Henrikas Gudavičius gimė 1943 m. balandžio 10 d. Kelmės rajone, Kalniškių kaime. 1960 m. baigė mokslus Šaukėnų vidurinėje mokykloje, 1960-1965 m. studijavo Lietuvos žemės ūkio akademijoje (LŽŪA), tapo diplomuotu agronomu. Atlikęs tuo metu privalomą tarnybą sovietinėje kariuomenėje, išbandė įvairius darbus: dėstė filosofiją, vokiečių kalbą LŽŪA, dirbo eiguiliu, kirto mišką Baškirijoje, Kalnų Altajuje, dirbo „Valstiečių laikraščio“, „Komjaunimo tiesos“, „Moksleivio“ redakcijose.

1991 m. balandžio 23 d. įkūrus Dzūkijos nacionalinį parką (DNP), H. Gudavičiui bu-

vo pasiūlyta jame dirbti ekologu. H. Gudavičiaus iniciatyva pradėtas leisti DNP laikraštis „Šalcinis“, propaguojantis ir fiksuojantis Dzūkijos gamtines ir etnokultūrinės vertybes. Išleisti 97 „Šalcinio“ numeriai. Gamtininkas šiame leidinyje paskelbė daug savo straipsnių, užrašė daug įdomių kaimo žmonių pasakojimų.

1996 m. pavasarį prie sraunaus Krūčiaus upelio ekologas pradėjo veisti sodą, kuris dabar vadinamas vaistinių ir retųjų augalų kolekcija. Pokalbyje su Gediminu Kajėnu H. Gudavičius pažymi: „Man labai patinka Vydūno ištarmė, kad žmogų veda ne protas, o dvasia. Vadinas, tėviskė – ten, kur išlieji prakaitą, pavyzdžiui prie Krūčiaus upelio... Būtent čia aš dirbu ir jaučiu, kad mane ten traukia, nes brangūs tampa takai, kuriuos pats išmini, medeliai ir augalai, kuriuos prižiūri. Kai susigvyveni su aplinka, imi jausti už ją atsakomybę, ta žemė tampa tavo dalimi...“ (Viskas yra viena – gamta, darbas, kultūra, etnografija. - Iliustr. // Valstiečių laikraštis. – 2015, liep. 1, p. 5).

Dar sovietmečiu H. Gudavičius pradėjo publikuoti tekstus apie gamtą ir jos apsaugą. Nuo 2008 m. rašo straipsnius į Bernardinai.lt. Aktyviai bendradarbiauja su dzūkų kultūros žurnalu „Dainava“, specialiai gamtai skirtu laikraščiu „Žalasis pasaulis“, publikuoja straipsnius

„Valstiečių laikraestyje“, žurnale „Liaudies kultūra“. Publikacijose rašo apie Dzūkijos nacionalinį parką, jo kaimus ir žmones, augalus ir gyvūnus, senojo kaimo tradicijas, Dzūkijos kraštovaizdį. Respublikos ir rajono spaudoje išspausdinta keli šimtai (apie 500) H. Gudavičiaus straipsnių. Apie šį Dzūkijos šviesuolį periodiniuose leidiniuose paskelbta taip pat daug publikacijų.

H. Gudavičius yra knygų apie etnografinius parko kaimus: „Musteika“ (1997), „Margionys“ (1998), „Mardasavas“ (1999), „Liškiava“ (2000) sudarytojas. Jis yra knygų: „Merkinės istorijos bruožai“ (2004), „Kapiniškiai. Rudnia. Dubininkas“ (2005) ir „Subartonių kraštas“ (2007) – vienas iš sudarytojų, leidinio „Amatai ir verslai Dzūkijos nacionaliniame parke“ (1994) teksto autorius bei knygos „Kur šaltiniai alma“ (2005) bendraautorius.

2013 m. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla išleido H. Gudavičiaus knygą „Gamtmeldžio sodas: iš dzūkų krašto dienoraščio“. Į šį leidinį sugulė 1990-2004 m. autoriaus gyvenimo vieniemyje (gyvena netoli Liškiavos) pastebėjimai, novelės bei esė. Rašytojas Vytautas Almanis straipsnyje „Henriko Gudavičiaus tvarkaraštis“ rašo: „...Iš Henriko knygos rašiusi stipulė 13 šunų ir 22 žolių pavadinimus. Dabar jie man atrodo kaip kokie eilėraščiai, kuriuos

tarp darbų, per poilsio valandėles vis paskaitinėju...“ (Žalasis pasaulis. – 2015, geg. 21, p. 10).

„Gamtmeldžio sodą“ norisi pavadinti reta knyga – ne tik suteikiančia estetinį malumą, bet taip pat ir valandėles skaitytojo sielą, gaivinančia apmirusias jos sritis, auginančia žmogų, kviečiančia jį tauresniam santykiui su tuo, ką vadiname gamtos pasauliu, žmogumi, Tėvyne, Dievu“, – rašo poetas, eseistas, žurnalistas Rimvydas Stankevičius straipsnyje „Miškai kviepiantis dienoraštis“ (Respublika. – 2014, bal. 5, p. 13).

2014 m. VšĮ „Bernardinai.lt“ išleido H. Gudavičiaus knygą „Laiškai iš kaimo. Dienoraštis 2008-2012“. Šis gamtininko dienoraštis – dovana tiek jaunam, tiek patyrusiam skaitytojui, išsiskiria jautriu pastabumu, gyvu pasakojimu. Knygoje subtiliai ir giliai aprašytas žmogaus ir gamtos santykis, per amžius nekeitantis gamtos ciklas atskleidžia lėto gyvenimo grožį.

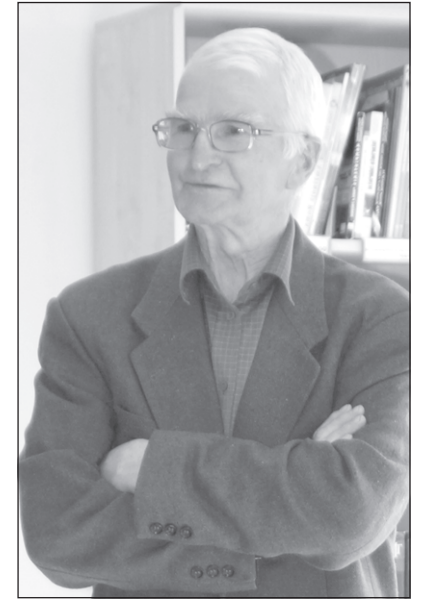
Rašytoja Renata Šerelytė straipsnyje „Iš Madagaskaro – į Marsą“ rašo: „...Laiškus iš kaimo“ tikslingiau būtų vadinti dienoraščiu arba kronika, nes tekstai apima tam tikrą laikotarpį, jiems būdingas chronologiškas įvykių fiksimas (augalų ir gyvūnų vegetacija, pramaišiusi su linksmais ir liūdnamis žmogiškos būties inkluzais), be to, tekstai neturi konkretaus adresato, būdingo epistolinei literatūrai.

Sunku nepajusti pagarbos biologinėms autorius žinioms, jo, kaip gamtos žinovo, erudicijai. Bet kur kas svarbiau tai, kad autorius sugeba susieti tas žinias su kasdieniu gyvenimu, atgaivina, priverčia skaitytoją ne tik grožėtis, bet ir suklusti, susimąstyti, gal net – mintyse pasiginčyti“. (Literatūra ir menas. – 2014, lapkr. 28, p. 19).

Knyga „Laiškai iš kaimo“ 2015 m. gegužės 7 d. buvo pristatyta Varėnos viešojame bibliotekoje. Renginyje dalyvavo knygos autorius H. Gudavičius, fotomenininkas Algimantas Černiauskas, Bernardinai.lt kultūros redaktorius Gediminas Kajėnas ir Dzūkijos nacionalinio parko Gamtos skyriaus vedėjas Mindaugas Lapelė.

2015 m. išleista Henriko Gudavičiaus, fotomenininkų Algimanto ir Mindaugo Černiauskų knyga „Nerūpėjo niekur išvažiuoti“. Tai poetiškas pasakojimas nuotraukomis ir pačių dzūkų lūpomis apie gebėjimą būti laimingam savojoje žemėje. 2015 m. gruodžio 3 d. ši knyga buvo pristatyta Varėnos viešojame bibliotekoje.

1998 m. Aplinkos ministerija „už nuoseklią ir kryptingą visuomeninę veiklą aplinkosaugos srityje, ypač už svarius darbus skleidžiant infor-

H. Gudavičius

maciją apie Lietuvos gamtą, skatinant vaikus, jaunimą ir suaugusiuosius pažinti mus supantį pasaulį ir puoselėti etnokultūros tradicijas, ugdant visuomenės palankų aplinkai gyvenimo būdą“ H. Gudavičiui skyrė Česlovo Kudabos premiją. (Černiauskai A. ir M. Žemaitis, garsinantis Dainavos kraštą. – Iliustr. // Respublika. – 2012, birž. 15, priedas „Žalgiris“).

2014 m. H. Gudavičius gavo Kultūros ministerijos premiją už publicistiką.

Pirmajam „Sidabrinės bitės“ laureatui, gamtininkui ir publicistui Henriku Gudavičiui linkiu kūrybinės energijos toliau garsinant Varėnos kraštą.

Parėngė

Elena GLAVICKIENĖ
Varėnos viešosios bibliotekos Bibliografinės informacijos ir kraštotyros skyriaus vedėja

Varėnos viešojame bibliotekoje paminėtas Varėnos krašto metraštininko, žurnalisto, istoriko, knygų autoriaus Vytauto Valentino Česnulio 80-asis jubiliejus

Varėnos viešosios bibliotekos darbuotoja Laimutė Cibulskienė apžvelgė Vytauto Česnulio gyvenimo ir kūrybos kelią. Vakar herojus gimė 1936 m. vasario 14 d. Molliadugnyje. Baigęs pradinę mokyklą gimtajame sodžiuje, toliau mokėsi Varėnos I vidurinėje mokykloje ir Vilniaus universitete. Kurso draugas stebino žiniomis apie gimtojo kaimo istoriją, jo žmones. 1959 m. baigęs žurnalistiką, dirbo žurnalų „Komunistas“, „Mokslas ir gyvenimas“, „Gyvenimas – mokykla“ redakcijose, net 29 metus skyrė darbui Lietuvos televizijoje ir radijuje. Mėgstamiausias temos – kultūra, istorija, kraštotyra, bažnyčios. Išėjęs į pensiją, Vytautas daug laiko praleidžia archyvuose, renka medžiagą ir rašo knygas. Retas kuris rajonas gali pasidžiaugti turįs kraštietį, išsamiai aprašantį gimtąjį kraštą, visą medžiagą pagrindžiantį archyvinių dokumentų analize. Istorinę išliekamąją vertę turinčius straipsnius spausdina laikraštis „Voruta“. Laimutė apžvelgė V. Česnulio knygas „Iš Va-

Varėnos krašto metraštininko jubiliejus

Vytautas Česnulis (sėdi) su draugais (iš kairės): Algis Kašėta, Marcelė Barišauskienė, Virgilijus Mundrys, Rimas Česnulis

rėnos II parapijos ir Vilniaus arkivyskupijos istorijos“, „Senoji Perlojos bažnyčia“, „Molliadugnis ir jo apylinkės“, „Varėnos krašto šauliai 1919-1940“, „Perlojos bažnyčios“, „Poringė apie Mergežerio sodžiu“, „Varėnai 150 metų“, „Kalesninkų parapijos atgimimas“, „Nutilę varpai“, „Senajai Varėnai 600“ (Vytautas šio

leidinio bendraautoris), pasiūlydamas, kad V. Česnulis bendradarbiauja su bibliotekos kraštotyrininkais, konsultuoja juos, pataiso klaidas, dalyvauja renginiuose.

Renginio herojus sakė knygas pradėjęs rašyti iš nuobodulio. Archyvuose radęs tokių įdomybių, po 200 metų neliesių. Faktų apie Varėną, kuni-

gus nepagražinęs. Autorius prisipažino, kad knygos pasiūlytu klaidų, tačiau skaitytojais jo nekritikavo. Dar laukia apie 20 bylų apie Senąją Varėną.

Varėnos rajono savivaldybės mero Algio Kašėtos teigimu, jį ir vakaro herojų jungia bendras pomėgis – istorija. „V. Česnulis – žmogus, kuris itin

detaliai žino gimtojo krašto istoriją, yra labai kruopštus, daug dirba negalvodamas apie honorarus, o todėl, kad jam patinka. Mus vienijo kaimynystė – Mergežeris ir Molliadugnis yra kaimyniniai kaimai, turintys sąsają. Įdomu klausytis apie mūsų senelių ryšius. Knygą „Poringė apie Mergežerio sodžiu“ turėjom parašyti kartu, tačiau aš buvau labai užimtas ir V. Česnulis darbą atliko pats, man beliko padėti išleisti leidinį. Vytautas domisi archyviniais Merkinės bažnyčios dokumentais, bažnyčios istorija nuo 16 a., kol turim Vytautą, galim tikėtis didelių staigmenų“, – pasakojo A. Kašėta.

Vytauto Česnulio vaikystės draugė, kilusi iš to paties Molliadugnio kaimo, mokytoja Marcelė Barišauskienė džiaugėsi, kad jie abu – kaimo šviesuoliai, pirmieji baigę gimnaziją. Vytautas labai gabus, dar prieš mokyklą išmoko skaityti ir rašyti. Tėvų nupirktų lietuviškų laikraščių paraštes išmargindavo savo mintimis, pastabomis. Kaimo žmonės juo didžiavosi, manė turėsią savo kuniga. „Dabar suprantu, kodėl Vytautas tiek daug rašo apie bažnyčias ir kunigus“, – juokavo mokytoja.

Buęs kurso draugas, Lietu-

vos sporto žurnalistas Virgilijus Mundrys apibūdino Vytautą kaip ramų, pedantišką, itin kruopščiai, be klaidų rengusį laidas Lietuvos radijuje, siūlė jam suteikti miesto garbės piliečio vardą, „jo savybė – išsėdėti archyvuose yra įgimtas bruožas“, – sakė svečias. Broliis Rimas džiaugėsi Vytauto pasiekimais, ypač knyga apie Molliadugnį, kurios viršelyje – jų gimtasis namas, šeimos geneologiniu medžiu, siekiančiu 18 amžių. Laikraščio „Voruta“ vyr. redaktorius Juozas Vercinkevičius liudijo, kad Vytautas dirba Lietuvai, tautai, šiuolaikinei politikai, jo straipsniai ir knygos – ypatingos vertės. Vytautas darbštus, rašo ir rašo, o „Voruta“ tris kartus lėčiau spausdina. Jau dabar „Vorutos“ portfelyje yra medžiaga apie 12 Trakų bažnyčios kunigų, knyga apie kunigą Klemensą Maliukevičių, kuris palaidotas Valkininkuose, studijuojama 600 metų Trakų bažnyčios istorija. Tautodailininkas Algirdas Juškevičius priminė, kad Vytautas nemažai puslapių paskyrė Girežerio kaimui, belieka užrašyti senųjų girežeriečių atsiminimus, tautosaką, surinkti senas nuotraukas, kad knyga būtų išsamesnė.

Daiva ARMONIENĖ
Varėnos viešosios bibliotekos metodininkė